

УДК 343.214

ОБЪЕКТИВНА СТОРОНА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ФОНДОВОГО РИНКУ, ЩО ПОРУШУЮТЬ ПОРЯДОК ЕМІСІЇ ТА ОБЛІКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Волинець Р.А., к. ю. н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена аналізу об'єктивних ознак складів злочинів проти ринку цінних паперів, передбачених статтями 223-1 і 223-2 Кримінального кодексу України. На підставі проведеного аналізу виявлено окремі недоліки їх законодавчої регламентації та запропоновано зміни для усунення цих недоліків.

Ключові слова: об'єктивна сторона злочину, суспільно небезпечне діяння, суспільно небезпечні наслідки, фондовий ринок, емісія цінних паперів, облік цінних паперів.

Статья посвящена анализу объективных признаков составов преступлений против рынка ценных бумаг, предусмотренных статьями 223-1 и 223-2 Уголовного кодекса Украины. На основании проведенного анализа выявлены отдельные недостатки их законодательной регламентации и предложены изменения для устранения этих недостатков.

Ключевые слова: объективная сторона преступления, общественно опасное деяние, общественно опасные последствия, фондовый рынок, эмиссия ценных бумаг, учет ценных бумаг.

Volynets R.A. THE OBJECTIVE ASPECT OF CRIMES AGAINST THE STOCK MARKET THAT VIOLATE THE PROCEDURE FOR ISSUING AND ACCOUNTING FOR SECURITIES

The article is devoted to the analysis of objective evidence of crimes against the securities market provided for in Articles 223-1 and 223-2 of the Criminal Code of Ukraine. On the basis of the analysis, some deficiencies in their legislative regulation were identified and changes were proposed to address these shortcomings.

Key words: objective side of crime, socially dangerous act, socially dangerous consequences, stock market, issue of securities, accounting of securities.

Постановка проблеми. У Кримінальному кодексі України (далі – КК) закріплено низку кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за посягання на ринок цінних паперів, який відіграє важливу роль у мобілізації національних і зарубіжних заощаджень і трансформації їх в інвестиційні ресурси. Аналіз суспільно небезпечних діянь, передбачених об'єктивною стороною складів злочинів проти фондового ринку, дає змогу виокремити серед них діяння, які порушують порядок емісії та обліку цінних паперів. Ці діяння передбачені ст. ст. 223-1 і 223-2 КК.

Метою статті є здійснення правового аналізу об'єктивних ознак складів злочинів проти фондового ринку, які порушують порядок емісії та обліку цінних паперів, передбачених ст. ст. 223-1 і 223-2 КК.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивна сторона складів злочинів, передбачених ст. ст. 223-1 і 223-2 КК, полягає в таких діяннях:

- унесення в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, завідомо неправдивих відомостей;
- невнесення змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів або системи депозитарного обліку;
- унесення завідомо недостовірних змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів або системи депозитарного обліку;
- інше порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів.

Порядком емісії цінних паперів передбачено, що емітент подає Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР) заяву й документи, необхідні для реєстрації випуску та

проспекту емісії цінних паперів. При цьому, відповідно до ч. 3 ст. 29 Закону України «Про цінні папери і фондовий ринок», реєстрація НКЦПФР випуску та проспекту емісії цінних паперів не може розглядатися як гарантія їх вартості. НКЦПФР відповідає лише за повноту інформації, що міститься в зареєстрованих нею документах, і за її відповідність вимогам законодавства. Відповідальність за достовірність відомостей, наведених у документах, що подаються для реєстрації випуску та проспекту емісії цінних паперів, несуть особи, які підписали ці документи.

Унесення в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, завідомо неправдивих відомостей може полягати як у повному виготовленні винною особою перекручених документів, призначених для передачі в НКЦПФР (реєструвальний орган), так і внесенні неправдивих відомостей у раніше складені відповідні документи. Завідомо неправдивими є відомості, які не відповідають дійсності і спрямовані на введення в оману НКЦПФР, яка має здійснити реєстрацію відповідних документів, і потенційних інвесторів в емітовані цінні папери. Як зазначено в науковій літературі, ці відомості можуть стосуватись, наприклад, напрямів використання фінансових ресурсів, залучених від розміщення цінних паперів; розміру статутного фонду емітента; порядку й форми виплати доходу за цінними паперами; дивідендної політики емітента; переліку ліцензій емітента на провадження певних видів діяльності й терміну закінчення їх дії; дій емітента у випадку недосягнення запланованого обсягу розміщення акцій; порядку погашення облігацій, виду та розміру їх забезпечення [5, с. 468–469].

Ця форма об'єктивної сторони також охоплює випадки підписання уповноваженими особами завідомо неправдивих документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів. Так, проспект емісії цінних паперів підписується керівником емітента (головою виконавчого органу) та аудитором. Особи, що підписали проспект емісії, тим самим підтверджують достовірність відомостей, які в ньо-

му містяться, а аудитор – достовірність перевірених ним відомостей (абз. 1 ч. 5 ст. 30 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок»).

Склад злочину, передбачений ст. 223-1 КК, є матеріальним і вважається закінченим, якщо в результаті цих дій заподіяно значну матеріальну шкоду інвесторові в цінні папери. А це означає, що між моментом унесення у відповідні документи завідомо неправдивих відомостей і настанням суспільно небезпечних наслідків мають відбутися такі події: реєстрація НКЦПФР випуску цінних паперів, проспекту їх емісії та видача тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску цінних паперів; присвоєння цінним паперам міжнародного ідентифікаційного номера; укладення (у разі потреби) договору з андеррайтером; укладення з депозитарієм договору про обслуговування емісії цінних паперів або з реєстратором про ведення реєстру власників іменних цінних паперів (у разі відсутності такого договору), крім випадку здійснення емісії цінних паперів на пред'явника; розкриття інформації, що міститься в проспекті емісії цінних паперів (під час публічного розміщення цінних паперів), і реалізація власником акцій свого переважного права на придбання акцій у порядку, встановленому НКЦПФР (під час приватного розміщення цінних паперів); укладення договорів з першими власниками.

Отже, як слушно зазначає А.М. Ришлюк, подання до НКЦПФР для реєстрації випуску цінних паперів документа, який містить неправдиві відомості, саме по собі не містить складу розглядуваного злочину. Проте таке подання є необхідним для настання передбачених ст. 223-1 КК наслідків: останні не можуть настати без реєстрації випуску відповідних цінних паперів і їх подальшого розміщення. Тому якщо особа, яка подає документ з неправдивими відомостями, діє за домовленістю з особою, яка внесла неправдиві відомості, і знає про наявність таких відомостей у документах, її дії варто вважати співучастю в злочині, передбаченому ст. 223-1 КК [8, с. 682].

Уже на етапі подання відповідних документів, які містять завідомо неправ-

диві відомості, до НКЦПФР цей реєструвальний орган може визнати емісію цінних паперів недобросовісною, оскільки однією з підстав для прийняття такого рішення є внесення недостовірних відомостей до проспекту емісії цінних паперів і документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів і проспекту їх емісії. Рішення про визнання емісії цінних паперів недобросовісною оформлюється у вигляді розпорядження про визнання емісії цінних паперів недобросовісною із зазначенням підстав для такого рішення та підписується уповноваженою особою реєструвального органу (п. 4 Порядку визнання емісії цінних паперів недобросовісною та недійсною, затвердженого Рішенням НКЦПФР від 06.08.2013 № 1416). У разі недобросовісної емісії НКЦПФР має право тимчасово зупинити розміщення цінних паперів до усунення порушень, що стали підставою для зупинення розміщення або визнати таку емісію недійсною. У зв'язку із цим виникає питання про кваліфікацію дій винних осіб на цьому етапі. З одного боку, такі дії утворюють закінчений замах на вчинення злочину, передбаченого ст. 223-1 КК. З іншого боку, вони підпадають під ознаки складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 366 «Службове підроблення» КК. Є і третій варіант – розглядати ці дії як порушення порядку здійснення емісії цінних паперів (ч. 1 ст. 163 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП)). На нашу думку, такі дії потрібно кваліфікувати за ч. 1 ст. 366 КК.

Як слушно підкреслює П.П. Андрушко, під час вирішення питання про розмір заподіяної інвесторові матеріальної шкоди треба враховувати як розмір матеріальної шкоди, заподіяної всім інвесторам, які придбали випущені цінні папери, так і розмір шкоди, заподіяної кожному з них. При цьому для наявності складу злочину обов'язковим є заподіяння матеріальної шкоди хоча б одному інвесторові в цінні папери, оскільки в диспозиції ст. 223-1 КК вжите формулювання «якщо це заподіяло значну матеріальну шкоду інвесторові в цінні папери» [7, с. 858]. Це твердження підлягає лише одному уточ-

ненню: хоча б одному інвестору має бути заподіяна саме значна шкода.

Метою придбання інвесторами емітованих цінних паперів є: 1) отримання доходу від вкладених коштів або 2) набуття певних (відповідних) прав, що надаються власнику цінних паперів відповідно до законодавства. Заподіяння матеріальної шкоди інвесторові в цінні папери обумовлюється видом емітованих цінних паперів (пайові, боргові, іпотечні, похідні, товаророзпорядчі), видом прав інвестора, яким заподіяна шкода (право на отримання дивідендів, право на розпорядження майном тощо) і може виражатися або в заподіянні прямої матеріальної шкоди (у випадку неповернення власникам облігацій їх номінальної вартості, відмови дострокового погашення облігацій у разі надання такого права інвестору), або внаслідок невиплати доходу, вид і розмір якого передбачений умовами розміщення цінних паперів [7, с. 860].

Аналізуючи об'єктивну сторону складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 223 КК¹, О.О. Кашкаров дійшов слушного висновку, що доцільно було б виключити з неї таку ознаку об'єктивної сторони, як суспільно небезпечні наслідки, що сформульована в законі як велика матеріальна шкода, заподіяна інвестору. Адже проблематично встановити факт спричинення шкоди і причинного зв'язку між діями та наслідками, що настали. Постає питання, як саме можна встановити ціну цінних паперів, якби документи, що надаються, містили достовірні дані про становище суб'єкта господарської діяльності, а також визначити різницю між фактично сплаченою сумою за цінні папери й абстрактно передбачуваною ціною. Визначення шкоди також буде ускладнено фактом підриву ділової репутації емітента цінних паперів. Зміна політичної обстановки в країні і світі, погодні умови, ціна на енергоресурси й чимало інших факторів також можуть вплинути на вар-

¹ У цій частині ст. 223 КК передбачено кримінальну відповідальність за внесення громадянином або службовою особою суб'єкта господарської діяльності в документи, які подаються для реєстрації емісії цінних паперів, за відомо недостовірної інформації, а також затвердження таких документів, якщо ці дії заподіяли велику матеріальну шкоду інвесторові.

тісні показники цінних паперів. Іншою причиною на користь такого рішення є невідповідність між ч. 1 ст. 366 КК, яка є загальною нормою, що закріплює злочин з формальним складом, і ч. 2 ст. 223 КК, яка була спеціальною та передбачала злочин з матеріальним складом [4, с. 113–114].

Зроблений висновок не втратив своєї актуальності й донині. Проте ми підтримуємо цю позицію лише частково, оскільки вважаємо, що встановити причинний зв'язок між унесенням у документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, завідомо неправдивих відомостей і значною матеріальною шкодою інвесторів в цінні папери доволі складно, але можливо. Тому пропонуємо передбачити в ч. 1 ст. 223-1 КК кримінальну відповідальність за внесення уповноваженою особою в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, завідомо неправдивих відомостей, а заподіяння значної матеріальної шкоди інвесторів в цінні папери визначити як кваліфікуючу ознаку.

Проте це не єдині зміни, яких потребує ст. 223-1 КК. Справа в тім, що окремі науковці предметом досліджуваного злочину пропонують визнавати також документи, які, відповідно до законодавства про цінні папери, обов'язково подаються до НКЦПФР для реєстрації проспекту емісії цінних паперів (а також змін до нього) та звіту про результати розміщення цінних паперів [6, с. 351–352]. Ця позиція є напрямом для вдосконалення ст. 223-1 КК, диспозиція якої також має бути доповнена вказівкою на таке суспільно небезпечне діяння, як унесення у звіт про результати публічного розміщення цінних паперів завідомо неправдивих відомостей²; унесення в зміни до проспекту емісії цінних паперів завідомо неправдивих відомостей.

Реалізація цієї пропозиції дасть змогу системно, а не вибірково забезпечити кримінально-правову охорону процесу емісії цінних паперів і, відповідно, більш

якісно захистити права інвесторів у цінні папери.

На підставі зазначеного пропонуємо такі зміни до ст. 223-1 КК: «Стаття 223-1. Підроблення документів, які подаються під час емісії цінних паперів. 1. Унесення уповноваженою особою в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, і/або у звіт про результати публічного розміщення цінних паперів, і/або в зміни до проспекту емісії цінних паперів завідомо неправдивих відомостей, – карається ... 2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони завдали значної матеріальної шкоди інвесторам у цінні папери, – карається... Примітка...»³.

Переходячи до аналізу суспільно небезпечних діянь, передбачених ст. 223-2 КК, хочемо відзначити таке. Як слушно зазначає О.О. Дудоров, об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 223-2 КК, полягає в невнесенні змін або внесенні завідомо недостовірних змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів або системи депозитарного обліку (формальний склад), а так само в іншому порушенні порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів, якщо воно призвело до втрати системи реєстру або її частини (матеріальний склад) [5, с. 470]. Так, *вироком суду директор ТОВ «С», яке здійснювало ведення реєстру іменних цінних паперів ЗАТ «А», визнаний винним у внесенні завідомо недостовірних змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів, тобто в учиненні злочину, передбаченого ст. 223-2 КК. Так, 12.01.2012 винний, з метою незаконного списання іменних акцій потерпілого, видав наказ на підставі якого розпочато розслідування причин, що призвели до помилки під час внесення змін до системи реєстру ЗАТ «А». Згодом, 20.01.2012, директор ТОВ «С» склав висновок внутрішнього*

² До речі, відповідальність за аналогічні дії передбачена, наприклад, у ст. 203 КК Азербайджанської республіки, ст. 224 КК Республіки Казахстан, ст. 185 КК РФ, ст. 245 КК Республіки Молдова.

³ Автори Законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» також пропонують закріпити в ст. 223-1 КК формальний склад злочину передбачивши кримінальну відповідальність за внесення уповноваженою особою в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, завідомо неправдивих відомостей [9].

розслідування, проведеного ТОВ «С», за фактом виявлення помилок у системі реєстру ЗАТ «А», в якому зазначив завідомо недостовірні відомості. У результаті цих дій, договори дарування іменних цінних паперів, укладені між дарувальником і потерпілою особою, безпідставно визнані нікчемними. У ході проведення перевірки директор ТОВ «С» не витребував у потерпілої особи документи, які підтверджують її право власності на прості іменні акції. Тобто директор ТОВ «С» провів неповну перевірку та зробив необґрунтований висновок, що підтверджується результатами перевірки НКЦПФР. Продовжуючи свій злочинний умисел, 20.01.2012 винний провів коригувальну операцію щодо списання іменних акцій (у кількості 1114 штук) з особового рахунку потерпілої особи й зарахування їх на особовий рахунок емітента ЗАТ «А», про що потерпіла особа повідомлена не була [2].

Переглядаючи цей вирок в апеляційному порядку, Апеляційний суд Запорізької області постановив змінити його виключивши з мотивувальної частини вироку посилання на заподіяння власнику акцій матеріальних збитків, оскільки настання цих наслідків для кваліфікації злочину за ст. 223-2 КК не передбачено законом, оскільки злочин вважається закінченим з моменту внесення завідомо недостовірних відомостей до системи реєстру й саме за цим складом не потребує додаткової кваліфікації у вигляді настання будь-яких наслідків, на відміну від іншого порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів, за яким для кваліфікації є обов'язковим настання наслідків у вигляді втрати системи реєстру або його частини [10].

Утім натепер дослідження таких діянь, як невнесення змін або внесення завідомо недостовірних змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів або інше порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів, передбачених ст. 223-2 КК, є не актуальним з огляду на таке. Під час розгляду предметів злочину, закріплених цією статтею, ми дійшли висновку, що такий предмет, як система реєстру власників

іменних цінних паперів, має бути виключений із диспозиції цієї статті, оскільки відповідна система перестала існувати в результаті докорінних змін, обумовлених прийняттям Закону України «Про депозитарну систему України». Сьогодні продовжує існувати (в реформованому вигляді) лише система депозитарного обліку цінних паперів. Саме в рамках цієї системи, відповідно до умов договору про надання реєстру власників іменних цінних паперів, у разі отримання розпорядження від емітента, а також в інших установлених НКЦПФР випадках Центральним депозитарієм цінних паперів (далі – Центральний депозитарій) складається реєстр власників іменних цінних паперів.

Отже, в результаті змін, які відбулися в регулятивному законодавстві про фондовий ринок, учинення таких діянь, як невнесення змін або внесення завідомо недостовірних змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів або інше порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів, а також завдання, в результаті вчинення останнього із зазначених діянь, таких суспільно небезпечних наслідків, як утрата системи реєстру (її частини), стає неможливим через відсутність відповідної системи реєстру власників іменних цінних паперів. Тому актуальним залишається аналіз таких суспільно небезпечних діянь, як невнесення змін до системи депозитарного обліку; внесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку.

Невнесенням змін до системи депозитарного обліку означає, що відповідальна особа, будучи зобов'язаною внести певні зміни до вказаної системи, всупереч встановленому порядку цього не робить. Зміни до системи депозитарного обліку відповідальна особа вносить або на підставі документів, які мають право подавати учасники депозитарної системи України, та/або на підставі вимог, передбачених законодавством про фондовий ринок. Так, відповідно до п. 13 розділу 3 Положення про провадження депозитарної діяльності, Центральний депозитарій, депозитарні установи зобов'язані вноси-

ти всі розпорядження депонентів, клієнтів, а також керуючих їхніми рахунками в журнал розпоряджень, а інформацію про проведення та виконання депозитарних операцій – у журнал депозитарних операцій. Невнесення відповідних змін до журналу розпоряджень або журналу депозитарних операцій (ці документи є складником системи депозитарного обліку) утворюють таку форму об'єктивної сторони, як невинесення змін до системи депозитарного обліку цінних паперів.

Унесення змін до системи депозитарного обліку стосовно цінних паперів конкретного власника здійснюється виключно депозитарними установами. Право власності на цінні папери бездокументарної форми існування переходить до депонента-нового власника з моменту зарахування прав на ці цінні папери на його рахунок у цінних паперах у депозитарній установі. Не допускається зарахування прав на цінні папери на рахунок у цінних паперах депонента-нового власника без проведення їх списання (або переказу) з рахунку в цінних паперах депонента-попереднього власника в депозитарній установі (абз. 7–8 пп. 11 п. 1 глави 2 розділу V Положення про провадження депозитарної діяльності). Непроведення списання прав на ці цінні папери або їх переказу з рахунку в цінних паперах депонента-попереднього власника також утворює вищезазначену форму об'єктивної сторони злочину.

Не утворює складу досліджуваного злочину невинесення змін до системи депозитарного обліку цінних паперів, якщо мають місце законні підстави для відмови щодо внесення змін до цієї системи. Так, наприклад, у випадку переведення прав на цінні папери, що обмежені в обігу (крім випадку обмежень в обігу всього випуску відповідних цінних паперів), з рахунку в цінних паперах депонента в одній депозитарній установі з метою їх зарахування на рахунок у цінних паперах цього самого депонента в іншій депозитарній установі до розпорядження на зарахування депозитарною установою прав на такі цінні папери додаються копії документів, що були підставою для встановлення депозитарною установою таких

обмежень у системі депозитарного обліку, засвідчені підписом уповноваженої особи та печаткою депозитарної установи, в якій на рахунок в цінних паперах депонента обліковуються права на цінні папери, що підлягають списанню (абз. 9 п. п. 11 п. 1 глави 2 розділу V Положення про провадження депозитарної діяльності). Недодання до розпорядження на зарахування депозитарною установою прав на цінні папери копії документів, що були підставою для встановлення депозитарною установою обмежень у системі депозитарного обліку, або неналежне оформлення копії таких документів є підставою для невинесення змін до системи депозитарного обліку цінних паперів.

Невинесення змін до системи депозитарного обліку є злочинною бездіяльністю й вважається закінченим злочином з того моменту, коли спливає строк, відведений для внесення відповідних змін до системи депозитарного обліку. Так, наприклад, за результатами проведення депозитарних операцій на кінець кожного операційного дня Центральним депозитарієм, депозитарною установою складається депозитарний баланс (консолідований баланс та у випадках, визначених внутрішніми документами Центрального депозитарію, депозитарної установи, – баланс за кожним випуском цінних паперів) між обсягом розміщених у Центральному депозитарії, депозитарній установі депозитарних активів і розподілом цінних паперів, що становлять ці депозитарні активи, між клієнтами, депонентами (абз. 8 п. 9 розділу II Положення про провадження депозитарної діяльності). У разі умисного нескладення депозитарного балансу цей злочин вважається закінченим з моменту закінчення операційного дня, за результатами якого має бути складений відповідний депозитарний баланс.

Унесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку означає перекручення інформації (відомостей), яка містяться в первинних документах, облікових реєстрах оперативного обліку, активних і пасивних аналітичних рахунках депозитарного обліку або реєстрі кодів цінних паперів.

Так, наприклад, учинюючи це суспільно небезпечне діяння, винна особа може внести недостовірні відомості до первинних документів – розпоряджень, документів, що підтверджують здійснення операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів, документів, що підтверджують здійснення безумовних операцій з цінними паперами, документів, що підтверджують здійснення операцій щодо цінних паперів або інших первинних документів, визначених законодавством України. При цьому, відповідно до абз. 7 п. 8 розділу II Положення про провадження депозитарної діяльності, до первинних документів не допускається навіть унесення виправлень.

Унесенням завідомо недостовірних змін, зокрема, може бути внесення записів, якими безпідставно збільшується або зменшується кількість цінних паперів, які підлягають обліку, певні особи включаються до числа власників цінних паперів або, навпаки, виключаються з їх числа, списується або зараховується на особові рахунки власників певна кількість цінних паперів тощо [8, с. 686]. Унесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку є злочином з формальним складом і вважається закінченим з моменту перекручення будь-якої інформації, яка входить до системи депозитарного обліку.

Попри те що винна особа може вчинити одне із суспільно небезпечних діянь, передбачених ст. 223-2 КК, вона все одно не буде нести відповідальність за цією статтею з кількох причин. Головна причина полягає в тому, що суб'єкт досліджуваного злочину визначений у диспозиції цієї статті неналежним чином. Проте це питання буде предметом подальших досліджень. Друга причина полягає в тому, що відповідальність за невнесення змін або внесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку на сьогоднішній день також передбачена в ст. 163-10 «Порушення порядку внесення змін до системи депозитарного обліку цінних паперів» КУпАП. У диспозиції цієї норми передбачена адміністративна відповідальність за порушення посадовою особою Центрального депозитарію цін-

них паперів, Національного банку України або депозитарної установи порядку провадження депозитарної діяльності, яке призвело до втрати інформації, що міститься в системі депозитарного обліку цінних паперів, а також ухилення від унесення змін або внесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку. Стаття 163-10 КУпАП викладена в цій редакції на підставі пп. 2 п. 4 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про депозитарну систему України».

Отже, в результаті внесення змін до ст. 163-10 КУпАП і невнесення необхідних змін до ст. 232-2 КК відбулась декриміналізація суспільно небезпечних діянь, передбачених цією статтею. Уважаємо, що система депозитарного обліку відіграє ключову роль у процесі обліку прав на цінні папери та прав за цінними паперами й потребує саме кримінально-правової охорони. До того ж, як зазначило Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради України в зауваженнях до Проекту Закону України «Про систему депозитарного обліку цінних паперів», відсутність у КУпАП інституту адміністративного розслідування унеможливить фіксацію належних і допустимих доказів, що підтверджують обставини вчинення ухилення від унесення відповідних змін до системи депозитарного обліку, а відтак і притягнення винних до адміністративної відповідальності [3]. На нашу думку, це зауваження стосується не тільки ухилення від унесення відповідних змін до системи депозитарного обліку, а й двох інших форм об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 163-10 КУпАП. На підтвердження цієї тези хочемо навести невтішні статистичні дані Державної служби статистики України щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені цією статтею. Так, у 2016 р. на розгляд НКЦПФР надійшло дві справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 163-10 КУпАП. З них одна справа повернута для належного оформлення, а за результатами розгляду другої справи винесена постановою про закриття справи у зв'язку з від-

сутністю події й складу адміністративного правопорушення [1, с. 26–27].

Водночас диспозиція ст. 163-10 КУпАП, на нашу думку, є доволі успішним зразком того, які суспільно небезпечні посягання мають бути передбачені в ст. 232-2 КК. Окрім невнесення змін або внесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку, можуть бути вчинені інші порушення порядку провадження депозитарної діяльності, які можуть призвести до втрати інформації, що міститься в системі депозитарного обліку цінних паперів. Так, відповідно до п. 10 розділу II Положення про провадження депозитарної діяльності, первинні документи та облікові реєстри оперативного обліку можуть складатись у формі паперового й/або електронного документа. Під час складання їх у формі електронного документа Центральний депозитарій, депозитарна установа мають забезпечувати за потреби друк таких документів на паперовому носії. Строк зберігання первинних документів на паперовому носії становить п'ять років з моменту виконання депозитарною установою депозитарної операції за наслідками прийняття таких документів, якщо інше не передбачено законодавством України. Знищення первинних документів на паперовому носії здійснюється Центральним депозитарієм або депозитарною установою в паперорізальній машині або шляхом спалення з обов'язковим складанням акта про знищення. Невід'ємною частиною акта про знищення повинен бути реєстр знищених документів, який має містити інформацію щодо назви та реквізитів знищених документів. Знищення первинних документів здійснюється комісією в кількості не меншій ніж три особи. Склад комісії затверджується керівником Центрального депозитарію або депозитарної установи. Також Центральний депозитарій, депозитарна установа зобов'язані забезпечити надійне зберігання документів, які належать до системи депозитарного обліку, відповідно до вимог нормативно-правових актів України. У разі втрати або несанкціонованого знищення первинних документів, облікових реєстрів оперативного обліку

або їх пошкодження, що призвело до неможливості використання, керівник Центрального депозитарію, депозитарної установи письмово не пізніше трьох робочих днів з дати виявлення повідомляє про це Комісію (у випадку виникнення зазначеної ситуації в депозитарній установі додатково повідомляється Центральний депозитарій) і своїм наказом призначає комісію для встановлення переліку відсутніх (пошкоджених) документів і розслідування причин їх пошкодження, втрати або несанкціонованого знищення. Для участі в роботі комісії можуть залучатися працівники правоохоронних та інших органів державної влади (абз. 1–2 розділу II Положення про провадження депозитарної діяльності). Отже, втрату або несанкціоноване знищення первинних документів, облікових реєстрів оперативного обліку або їх пошкодження, що призвело до неможливості їх використання, варто розглядати як порушення порядку провадження депозитарної діяльності, яке призвело до втрати інформації, що міститься в системі депозитарного обліку цінних паперів. Ураховуючи наслідки у вигляді втрати інформації, що міститься в системі депозитарного обліку цінних паперів, на нашу думку, є всі підстави говорити про необхідність доповнення об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 232-2 КК, таким суспільно небезпечним діянням, як «порушення порядку провадження депозитарної діяльності», яке має вважатися закінченим з моменту настання таких суспільно небезпечних наслідків, як «утрата інформації, що міститься в системі депозитарного обліку цінних паперів».

На підставі всього вищезазначеного диспозиція ст. 223-2 КК має бути викладена в такій редакції: «Умисне невнесення посадовою особою Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України або депозитарної установи змін або внесення завідомо недостовірних змін до системи депозитарного обліку, а так само інше умисне порушення порядку провадження депозитарної діяльності, яке призвело до втрати інформації, що міститься в системі депозитарного обліку цінних паперів».

Поряд із викладенням ст. 223-2 КК у пропонованій нами редакції відповідних змін потребуватиме й ст. 163-10 КУпАП. У ній має бути передбачена адміністративна відповідальність за «необережне порушення посадовою особою Центрального депозитарію цінних паперів, Національного банку України або депозитарної установи порядку провадження депозитарної діяльності».

Висновки. Проведене дослідження об'єктивної сторони складів злочинів проти фондового ринку, які порушують порядок емісії та обліку цінних паперів, дав змогу визначити слабкі сторони законодавчої регламентації її ознак, які стоять на заваді застосуванню цих кримінально-правових норм, і розробити науково обґрунтовані рекомендації, спрямовані на їх усунення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адміністративні правопорушення у 2016 році. Статистичний бюлетень. – Київ: Державна служба статистик України, 2017. – 205 с.
2. Вирок Ленінського районного суду м. Запоріжжя від 07.07.2016 у справі № 334/7361/13-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58825244>.
3. Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до Проек-

ту Закону України «Про систему депозитарного обліку цінних паперів» (реєстраційний № 9428). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=41718.

4. Кашкаров О.О. Проблеми кваліфікації злочинів у сфері випуску та обігу цінних паперів: монографія. – Харків: Формат плюс, 2008. – 186 с.

5. Кримінальне право (Особлива частина): підручник: у 2 т. / А.О. Данилевський, Д.О. Калмиков, М.І. Хавронюк та ін.; за ред. О.О. Дудорова, С.О. Письменського. – Луганськ: Елтон-2, 2012. – Т. 1. – 780 с.

6. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. – Харків: Право, 2013. – Т. 2: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – 1040 с.

7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – Т. 2. – 624 с.

8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / О.О. Дудоров, В.О. Навроцький, А.М. Ришелюк та ін.; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – Київ: Юридична думка, 2012. – 1316 с.

9. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (реєстр. № 7279-1). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62902.

10. Ухвала Апеляційного суду Запорізької області від 28.09.2016 у справі № 334/7361/13-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/61745040>.